

Запорожченко Ю.Г.,
к.пед.н., завідділу інформатизації навчально-виховних закладів

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІКТ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Сучасний період розвитку суспільства характеризується посиленням ролі інформації та знання, які стають чинниками суспільного прогресу і добробуту. Розвиток інформаційного суспільства зумовлює зміни практично у всіх сферах життєдіяльності: від політики й управління до культури й освіти. Доступність інформаційних технологій кардинально змінює способи роботи з даними, спрощує процеси отримання знань, обміну досвідом та взаємодії між людьми. Міждержавні та міжкультурні кордони стають прозорішими у віртуальному світі комп'ютерних мереж.

Упродовж останніх двадцяти років суттєві зміни відбулися й у сфері освіти. Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), спрощений доступ до глобальних мереж дозволяє стверджувати, що:

- процес навчання поступово стає незалежним від конкретного фізичного розташування його суб'єктів;
- кількість і різноманітність ресурсів, доступних учням у неурочний час, суттєво зростає;
- локус контролю в ініціації навчального процесу відійшов учням: вони самі здатні розпочати навчання у будь-який зручний для них час, у будь-якому місці [3].

Сучасні перетворення в освіті спрямовані та оновлення змісту, структури, методів навчання, спроможних задовольнити потреби кожного учасника педагогічного процесу, відкривши доступ до навчання тих, хто раніше не мав такої можливості, зокрема, дітей з особливими потребами.

Необхідно пам'ятати, що спектр освітніх потреб дітей з особливими потребами значно ширший, порівняно зі здоровими дітьми: з одного боку, вони повинні на рівні з однолітками засвоїти знання, уміння й навички, необхідні для повноцінної суспільної взаємодії; з іншого боку, у них є додаткові потреби, викликані їх функціональними обмеженнями, що подекуди унеможливають застосування стандартних методів навчання, а також негативно впливають на успішність учнів.

Процес урахування та задоволення різноманітних потреб усіх учнів шляхом розширення участі в навчанні, культурній та суспільній діяльності визначено ЮНЕСКО як «інклюзивна освіта». Вона передбачає внесення корективів і змін у зміст, підходи, структуру й стратегії на основі єдиної концепції, що охоплює всіх без винятку дітей однієї вікової групи, та усвідомлення того, що навчання кожної дитини є обов'язком системи формальної освіти [1].

Різноманітність учнів та їх індивідуальні відмінності розглядаються не як проблема, а як можливість збагатити навчальний процес. Мета інклюзивної освіти

полягає в тому, щоб вся система освіти сприяла розвитку середовища, в якому учителі й учні з готовністю приймали б виклики і переваги різноманітності [5].

Як зазначено в одному з документів ЮНЕСКО, сучасний рівень розвитку ІКТ значно розширює можливості для вчителів та учнів, спрощуючи доступ до освітньої та професійної інформації; покращує функціональні можливості та ефективність управління засобами навчання; сприяє інтеграції національних інформаційних освітніх систем у світову мережу; сприяє доступу до міжнародних інформаційних ресурсів в галузі освіти, науки і культури [4].

Компенсаторна властивість нових технологій дозволяє дітям з особливими потребами брати активну участь в навчальному процесі попри функціональні обмеження. Завдяки використанню ІКТ, ці діти здатні подолати бар'єри на шляху до навчання, оскільки отримують доступ до різноманітних дидактичних матеріалів у доступному прийнятному форматі, а також демонструвати свої навчальні досягнення. Хоча існують різноманітні шляхи та можливості застосування ІКТ, їх умовно можна поділити на три категорії:

- використання у компенсаційних цілях – застосування у якості технічної допомоги, що частково компенсує або заміщує відсутність природних функцій. Наприклад, дитині з порушенням рухового апарату вони можуть допомогти при написанні, дитині з проблемами зору – при читанні і т.д.;

- використання у комунікаційних цілях – ІКТ можуть бути посередником в процесі спілкування між людьми з особливими потребами, як альтернативна форма зв'язку, що дозволяє обмінюватися інформацією у більш зручній спосіб;

- використання у дидактичних цілях – нові технології значно розширили спектр традиційних засобів навчання, дозволивши учням з особливими потребами повноцінно включитися в освітній процес, розвивати прийнятні для них індивідуальні ефективні освітні стратегії.

Згідно з дослідженням Британської агенції освітніх комунікацій і технологій (British Educational Communications and Technology Agency), використання ІКТ в загальноосвітніх навчальних закладах для підтримки діяльності учнів з особливими потребами сприяє їх спілкуванню, участі у різних видах навчальної діяльності упродовж уроку, підвищує ефективність навчального процесу. Зокрема, агенція визначає основні переваги використання ІКТ в інклюзивній освіті:

- сприяння автономізації роботи учнів, їх незалежний доступ до освітніх послуг;

- доступ учнів з обмеженими можливостями до інформації на рівні з іншими, зокрема, через мережу Інтернет;

- можливість виконувати навчальні завдання у зручному доступному темпі;

- розширення спектру навчальних завдань, відповідно до індивідуальних можливостей і навичок;

- можливість учнів продемонструвати досягнення іншими шляхами, окрім традиційних, розкриття прихованого потенціалу;

- полегшення процесу спілкування та взаємодії з однолітками, педагогами й іншими соціальними групами;

- мотивування учнів до розширення й поглиблення сфери пізнавальних інтересів, задоволення власних пізнавальних потреб [2].

Для педагогічних працівників системи інклюзивної освіти ІКТ, зокрема, дозволяють:

- обмінюватися досвідом з колегами незалежно від їх географічного розташування шляхом мережної комунікації;

- отримати доступ до різноманіття електронних дидактичних засобів, вільно розповсюджуваних педагогічними спільнотами у глобальному Інтернет-просторі, зокрема, до специфічних видань з використанням шрифту Брайля і т.ін. [2]

Для реалізації інклюзивної освіти з використанням ІКТ, підвищення її якості і доступності для дітей з особливими потребами, урядовим і керівним органам системи освіти необхідно зосередитись на забезпеченні відповідних умов, зокрема:

- упровадження належної інфраструктури ІКТ, яка задовольняла б принципи доступності, зручності використання, гнучкості й ефективності витрат;

- модифікація компонентів навчального плану (включаючи зміст, методи навчання й оцінювання успішності), інтегруючи ІКТ, враховуючи освітні потреби учнів;

- підвищення рівня ІКТ-компетентності педагогів інклюзивної освіти, їх обізнаності щодо можливостей використання нових технологій у педагогічній взаємодії з дітьми з особливими потребами [3].

Отже, наразі ІКТ стають невід'ємним елементом навчального процесу, суттєво розширюючи спектр традиційних дидактичних засобів і ресурсів. Нові технології відкривають унікальні можливості для отримання якісної освіти, а також ефективної гармонізації відносин людей між собою та з суспільством в цілому. Такі перспективи мають першочергове значення для осіб з обмеженими можливостями. Серед розмаїття інклюзивних стратегій ІКТ виявляються найбільш оптимальним інструментом, який дозволяє розвинути цілісне бачення світу та реалізувати індивідуальний потенціал громадянина інформаційного суспільства.

Разом з цим, варто пам'ятати, що впровадження ІКТ в інклюзивну освіту не вирішить усіх проблем. Наступний важливий крок – це готовність педагогічних працівників до розробки інноваційних методів навчання або до оновлення існуючих підходів для реалізації концепції інклюзивної освіти з використанням ІКТ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Преодоление отчуждения с помощью инклюзивных подходов в образовании: задача и концепция ее решения : Концептуальный доклад [Електронний ресурс]. – Париж : Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры, 2003. – 31 с. – Режим доступа : <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001347/134785r.pdf>

2. BECTA ICT Research [Електронний ресурс]. – Режим доуспу : http://www.becta.org.uk/page_documents/research/wtrs_ictsupport.pdf

3. ICTs in Education for People with Special Needs : specialized training course [Электронный ресурс]. – Moscow : UNESCO Institute for Information Technologies in Education. – 160 p. – Режим доступа : <http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214644.pdf>

4. Information and Communication Technologies in Secondary Education : Position Paper [Электронный ресурс] / UNESCO. – Moscow : Unesco Institute for Information Technologies in Education, 2004. – 24p. – Режим доступа : <http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214616.pdf>

5. What is 'inclusive education?' - Interview with the UNESCO-IBE Director, Clementina Acedo [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/Press_Kit/Interview_Clementina_Eng13Nov.pdf